

موضوع:

علوم قرآن: ۱۹۳ (قرآن: ۳۳۱)

گروه مخاطب:

- تخصصی (طلاب، دانشجویان، پژوهشگران و اساتید حوزه و دانشگاه)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۲۳۱۰

مسلسل انتشار (چاپ اول و باز چاپ): ۶۳۸۷

سرشناسه

: رحمانی فرد، حسین، ۱۳۴۲ -

عنوان و نام پدیدآور

: بررسی دیدگاه‌ها درباره حروف مقطعه و روایات آن .

مشخصات نشر

: قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری

: ۲۹۶ ص.

شابک

: 978 - 964 - 09 - 1679 - 7

وضعیت فهرست‌نویسی : فبپای مختصر.

یادداشت

: کتاب‌نامه: ص. [۲۸۳] - ۲۹۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.

یادداشت

: فهرست‌نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.

شناسه افزوده

: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه بوستان کتاب.

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۳۸۳۷۴۰۹

بررسی دیدگاه‌ها در باره حروف مقطعه و روایات آن

حسین رحمانی فرد

بوستنج
۱۳۹۴

بررسی دیدگاه‌ها درباره حروف مقطعه و روایات آن

• نویسنده: حسین رحمانی فرد

• ناشر: مؤسسه بوستان کتاب

(مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)

• لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب

• نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۴ • شمارگان: ۱۱۵۰ • بها: ۱۵۰۰۰ تومان

تمامی حقوق © محفوظ است

printed in the Islamic Republic of Iran

❖ دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صنایع)، ص پ ۹۱۷ / ۳۷۱۸۵، تلفن: ۳۷۷۴۲۱۵۵-۷، شماره: ۳۷۷۴۲۱۵۴، تلفن پخش: ۳۷۷۴۲۴۲۶

❖ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۱۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکاری ۱۷۰ ناشر)

❖ فروشگاه شماره ۲: تهران، میدان فلسطین، خ طوس، کوچه تیریز، پلاک ۳۰، تلفن: ۸۸۹۵۶۹۲۲

❖ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع یاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۲۲۳۳۷۷۲

❖ فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهار راه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۲۲۲۰۳۷۰

❖ فروشگاه شماره ۵: اصفهان، میدان انقلاب، جنب سینما ساحل، تلفن: ۲۲۲۱۷۱۲

❖ فروشگاه شماره ۶ (رنگین کمان، فروشگاه کودک و نوجوان): قم، چهارراه شهدا، نبش خیابان ارم، تلفن: ۳۷۷۴۳۱۷۹

❖ فروشگاه شماره ۷: قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه همکف، پلاک ۳۷، تلفن: ۳۷۸۴۲۵۹۰-۹۲

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail: info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: <http://www.bustaneketab.com>

با قدردانی از همکاری که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

• اعضای شورای بررسی آثار • دبیر شورای کتاب: جواد آملگر • سرویراستار: ابوالفضل طریقه‌دار • ویراستار: مهدی خلیلیان • چکیده عربی: خلیل المصامی • چکیده انگلیسی: یحیی داوری • فیبا: مصطفی محفوظی • حروفنگار: فاطمه حیدری‌نژاد • اصلاحات حروفنگاری: الهام قره‌گزلو و لایلا حاج‌اسماعیلی • صفحه‌آرایی: حسین محمدی و احمد مؤتمنی • نمونه‌خوانی: محبوبه سادات ابریشم • کنترل نمونه‌خوانی: محمدجواد مصطفوی • بازخوانی نهایی متن: حامد طاهری‌نیا • کنترل فنی صفحه‌آرایی: سیدرضا موسوی‌منش • کارشناس طراحی و گرافیک: مسعود نجابتی • طراح جلد: محمود هدایی • اداره آماده‌سازی: حمید رضا تیموری • اداره چاپخانه: مجید مهدوی و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی • قائم مقام مؤسسه و مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی.

فهرست مطالب

درآمد	۱۳
فصل اول: کلیات و پیش نیازها	۱۷
۱. بیان مسئله و قلمرو آن	۱۷
۲. پیشینه بحث	۱۹
۳. امتیاز پژوهش حاضر	۲۰
۴. ضرورت تحقیق و فواید آن	۲۰
معناشناسی واژگان	۲۳
۱. حروف	۲۳
۲. مقطعه	۲۵
۳. حروف مقطعه	۲۶
هدف‌مندی حروف مقطعه	۲۸
ویژگی‌های حروف مقطعه	۳۱

۱. حروف مقطعه در سُورِ مکی و مدنی ۳۲
۲. تعداد کاربرد حروف مقطعه در قرآن ۳۲
۳. محور اصلی در سوره‌های مُصدّر به حروف مقطعه ۳۳
۴. تَلْفُظ حروف مُقَطَّعه ۳۴
۵. گونه‌های کاربرد حروف مقطعه در قرآن ۳۵
- جزئیت و آیه بودن حروف مقطعه ۳۶
- پاداش قرائت حروف مقطعه ۳۸
۱. بررسی سندی ۴۲
۲. بررسی دلالتی ۴۶
- چکیده ۴۹
- فصل دوم: بررسی روایات تفسیری حروف مقطعه** ۵۱
- روایات ناظر به معنایی خاص ۵۱
۱. روایات بیان‌گر وجود بطون برای حروف مقطعه ۵۱
- نتیجه‌گیری ۶۳
۲. روایات بیان‌گر برگزیده (صفوه) بودن حروف مقطعه ۶۴
- حروف مقطعه، بیان‌گر اجزای اسامی و صفات والای الهی ۶۸
۱. تفاوت اسم اعظم و اسمای حسناى الهی ۷۵
۲. حروف مقطعه و دست‌یابی به اسم اعظم الهی ۷۶
- نتیجه‌گیری ۸۵
۳. حروف مقطعه، ناظر به اسمای حُسنای الهی ۸۷

۹۴	 بررسی سندی
۹۶	 نتیجه گیری
۹۸	 ۴. حروف مقطعه، بیان گر مجموعه ای از صفات الهی
۹۹	 الف. بررسی سندی
۱۰۰	 ب. بررسی دلالتی
۱۰۱	 روایات ناظر به مصادیق خاص
۱۰۲	 ۱. نام مبارک پیامبر اکرم ﷺ
۱۰۷	 اسامی پیامبر اکرم در قرآن کریم
۱۰۸	 ۲. واقعه کربلا
۱۱۱	 الف. بررسی سندی
۱۱۳	 ب. نقد و بررسی دلالتی
۱۲۰	 نتیجه گیری
۱۲۱	 ۳. مدت بقای اقوام و اجل امت ها
۱۲۲	 الف. دیدگاه علامه مجلسی
۱۳۳	 ب. ارتباط حروف مقطعه قرآن و حساب جمل
۱۳۶	 ۴. مدت بقا و دوام دین اسلام
۱۳۷	 حدیث یکم
۱۴۲	 حدیث دوم
۱۴۵	 الف. بررسی سندی
۱۵۱	 ب. بررسی دلالتی
۱۵۲	 چکیده

- فصل سوم: بررسی دیدگاه‌های مفسران درباره حروف مقطعه ۱۵۵
- چستی حروف مقطعه ۱۵۵
۱. دیدگاه معناگرایانه ۱۵۵
- یکم. متشابه بودن حروف مقطعه ۱۵۶
- الف. نقد و بررسی ۱۵۸
- ب. محکم و متشابه ۱۶۲
- ج. روش ائمه اهل بیت علیهم السلام در محکم و متشابه قرآن ۱۶۳
- دوم. حروف مقطعه، رمز میان خدا و رسول ۱۶۵
- الف. اشکال‌ها و پاسخ‌ها ۱۶۸
- ب. حروف مقطعه از دیدگاه عرفا و نقد آن ۱۷۱
۲. دیدگاه‌های ظاهرنگر ۱۷۸
- یکم. حروف مقطعه، نام سوره‌ها ۱۷۸
- نقد و بررسی ۱۷۹
- دوم. حروف مقطعه؛ برگرفته از نام اشخاص ۱۸۱
- نقد و بررسی ۱۸۳
- سوم. حروف مقطعه؛ سوگندهای الهی ۱۸۵
- الف. نظریه ملاصدرا علیه السلام ۱۸۷
- ب. نقد و بررسی ۱۸۹
- چرایی حروف مقطعه ۱۹۱
- یکم. مرز بین سوره‌ها ۱۹۱

۱۹۲	نقد و بررسی
۱۹۳	دوم. جلب توجه کفار
۱۹۶	نقد و بررسی
۱۹۷	سوم. تنبّه و آگاهی دادن به پیامبر ﷺ
۱۹۸	نقد و بررسی
۲۰۱	چهارم. بیان اعجاز عددی و نظم ریاضی قرآن
۲۰۲	الف. طلیعه نظریه اعجاز عددی و نظم ریاضی قرآن
۲۰۵	نظریه رشاد خلیفه
۲۰۹	ب. نقد و بررسی
۲۱۰	اشکال نقضی
۲۱۳	اشکال حلّی
۲۱۴	پیش فرض نظریه رشاد خلیفه
۲۱۶	جامعیت کتاب مبین
۲۱۷	ارتباط حروف مقطعه و نظم ریاضی قرآن
۲۲۲	پنجم. پیوند سوره ها و حروف مقطعه
۲۲۴	نقد و بررسی
۲۲۶	ششم. معرفی ویژگی های حروف هجا
۲۳۰	نقد و بررسی
۲۳۱	هفتم. اشاره به اعجاز قرآن با استفاده از ساده ترین ابزار
۲۳۶	نقد و بررسی
۲۳۹	هشتم. دیدگاه نگارنده

- الف. تأیید روایی ۲۴۲
- ب. شاهد قرآنی ۲۴۶
- نکته‌ها ۲۴۸
- دلیل دیگر ۲۵۲
- فوائد اثبات این دیدگاه ۲۵۴
- ج. نقد و بررسی ۲۵۶
- د. نقد نظریه وحی و تجربه دینی ۲۵۷
- نقد نظریه دکتر سروش ۲۶۲
- ه. نظریه صرفه و نقد آن ۲۷۰
- اشکال‌های وارد شده بر نظریه صرفه ۲۷۰
- نتیجه‌گیری ۲۷۵
- چکیده ۲۷۷
- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۲۷۹
- نظریات مفسران درباره چرایی حروف مقطعه در قرآن مجید ۲۸۱
- نتیجه‌گیری و دیدگاه نویسنده ۲۸۲
- کتاب‌نامه ۲۸۳

درآمد

حقایق و معارف دینی از الفاظ مجرد^۱ و در مخازن علم الهی مکنون^۲ و برای همگان دست‌نایافتنی بود، و چون خدای رحمن بر پایه لطف بی‌کرانش به بندگان، خواست تا با آنان سخن گوید و حجت را بر آنها تمام گرداند^۳، پس جامه الفاظ برگرفت و بر تن معانی پوشاند و آن حقایق تعالی‌بخش و دور از دست‌رس را به گونه‌ای نمایاند، تا قرین فهم^۴ انسان گردد که جز با محسوسات الفتی ندارد.

از این رو قرآن را به عنوان آخرین پیام بر بندگان توسط فرشته‌امین و وحی^۵

۱. مختصر، ناآشکار (مقابل مبین).

۲. ﴿إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ * فِی كِتَابٍ مَكْنُونٍ﴾ (واقع، آیه ۷۷-۷۸).

۳. ﴿يَسْلَا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾ (نساء، آیه ۱۶۵).

۴. دریافتن.

۵. کلام و فرمان خدا - با واسطه یا بی‌واسطه - که پیام دین را می‌رساند. در قرآن، به آنچه بر قلب مادر حضرت موسی الهام شد تا فرزندش را به رود «نیل» افکند، یا آنچه به زنبور عسل الهام غریزی شده نیز «وحی» گفته‌اند.

«جبرئیل» و از لوح^۱ محفوظ، یک باره بر قلب و به تدریج بر زبان پیامبر اسلام ﷺ فروفرستاد تا وحی الهی در هیئت حروف و واژگان در اختیار همگان قرار گیرد. خدای سبحان در قرآن با الفاظی فصیح^۲ و شیوه‌ای بلیغ، چراغ هدایت برافروخت و راه سعادت بازگشود. با تشبیه، از ذات اقدس خویش سخن گفت و با تمثیل، از جهان دیگر خبر داد و واقع امر اقوام پیشین و داستان رسولان پیش‌فرستاده را در معرض تماشای شنوندگان نهاد. صحنه‌هایی بدیع^۳ و عبرت‌آموز از آفاق و آنفس را به تصویر آورد و جلوه‌هایی زیبا و دل‌نشین از آن سرای جاودان ترسیم کرد.

خدای حکیم، در این کتاب آسمانی چنان به نظم و چینش الفاظ پرداخت که ترنم موسیقی آن از خلال آوای قاریان بر جان^۴ نشیند و روح را بنوازد. سخن به ظاهر آراست، تا عوام بی‌بهره نمانند و معانی در باطن نهاد، تا خواص^۵ به حیرت آیند. راسخان را اذن فرمود تا از ظاهر الفاظ در گذرند و به باطن معنا ره سپرند و مردمان را فرمان داد تا به عبث در پی تأویل^۶

۱. در اصطلاح دینی، کتاب (= نوشته) خدای تعالی که در آن هر چه تا قیامت خواهد بود، نوشته شده است. و فرشتگان از آن حوادث آینده را می‌فهمند.

۲. شیوا.

۳. نوظهور.

۴. روح انسانی، روان.

۵. برگزیدگان و بزرگان (جمع خاصه).

۶. بازگرداندن لفظ از معنای ظاهری به معنای احتمالی آن، به شرط آن که مُحتمَل را موافق کتاب و سنت بیابند. تأویل، نزد علمای اصول، مُرادف تفسیر است؛ با این تفاوت که تأویل، ظن به مراد است و تفسیر، قطع بدان.

نروند و در وادی^۱ متشابهات گام نهند.

همگان را فراخواند تا اگر می‌توانند، به مانند این قرآن، نه! به مثلِ سوره‌ای^۲، یا کمتر، آیه‌ای از آن عرضه کنند و چنانچه توان آن را ندارند، باور کنند این کتاب حق را حضرت حق فرو فرستاده است. خدای والا قرآن را این‌سان نازل ساخت تا همگان در کلامش اندیشه کنند؛ آن‌گاه^۳ سرزنش‌گونه ندا در داد که: چرا در قرآن تدبیر نمی‌کنند؟ مگر به دل‌هاشان مهر نهاده‌اند: ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا﴾^۴.

آنان که به تأملِ سر بر آستان قرآن نهادند و فهم کلام حق را تمنا کردند، به اندازه کوشش و خلوصشان از چشمه‌سار زلال این کتاب بی‌بدیل، لطایفی را بهره بردند؛ اما هنوز گره‌های بسیاری است که باید گشود و راه‌های درازی است که بایست پیمود. تعالیم و آموزه‌هایی هم‌چنان بکر مانده و معارف بسیار عظیم و عمیقی در این گنج‌نامه الهی نهفته است که هنوز جویندگان را بدان دست‌رسی نیست و دستِ تحقیق و تألیف، آن‌ها را لمس نکرده است. آری، همه شیفتگان و دل‌دادگان قرآن می‌توانند هر آن بدان روی آرند و با تفرّج در ساحتی از ساحات آن، به سرزمین‌های ناشناخته‌ای از معرفت پای نهند و همگان را به این خوانِ نعمت صلا زنند.

۱. گشادگی میان تپه‌ها و کوه‌ها، صحرا.

۲. سورت، سوره: بخش مستقلی از کلام الله است با نامی مخصوص، که با تعیین و تحدید نبی اکرم ﷺ از چند آیه تشکیل شده است.

۳. گاه: زمان، وقت.

۴. محمد، آیه ۲۴.

نوشتار حاضر، پژوهشی علمی و تخصصی در حوزه معارف قرآن مجید و تفسیر آیات آن است که با همین هدف، درباره تبیین و تفسیر معانی «حروف مقطعه» نگاشته شده است. امید آن‌که صاحب قرآن و پیام‌آور رحمتش آن را بپذیرند و مشمول دعا‌های خیر قطب دایره امکان، حضرت صاحب الزمان - ارواحنا له الفداء - و خوانندگان گرامی قرار بگیریم.

بر اساس فرموده والای: «مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمُنْعِمَ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ»^۱ بسی شایسته است که در آغاز از همه کسانی که با ارائه نظریات عالمانه و ارزش‌مند خویش مرا در تهیه و تدوین این نوشتار یاری دادند، و اوقات گران‌مایه خود را بر آن نهادند، صمیمانه سپاس‌گزارم؛ به ویژه از استادان بزرگوار، حضرت حجة الاسلام والمسلمین دکتر محمد احسانی فر - دام عزه العالی - و حضرت حجة الاسلام والمسلمین دکتر مجید حیدری فر - دام عزه العالی - ضمن آرزوی سلامت و توفیق آن عزیزان، از خدای سبحان، حُسنِ عاقبت و سعادتشان را مسئلت دارم.